
Metotreksaatti

Käyttötarkoitus

Nivelreuman, lastenreuman, nivelpsoriaasin, muiden kroonisten niveltulehdusten ja systeemisten sidekudossairauksien pitkäaikaishoito.

Lääkevalmiste ja vaikutustapa

Metotreksaatti (Ebetrex®, Injexate®, Jylamvo®, Trexan®, Metoject®, Nordimet®) rauhoittaa niveltulehdusta ja estää sen etenemistä. Nivelpsoriaasissa myös iho-oireet lievittyvät. Tavallisesti metotreksaatti annetaan tabletteina tai liuoksena suun kautta, mutta sitä voidaan antaa myös ruiskeina ihon alle, jolloin käytettävissä on monia erilaisia annosruiskuja ja -kyniä.

Metotreksaatti ei välittömästi lievitä kipuja. Vaikutus tulee 1 - 3 kuukauden kuluttua hoidon aloittamisesta. Metotreksaatti kuuluu solunsalpaajien lääkeryhmään. Nivelreuman hoidossa metotreksaatti kuuluu usein yhdistelmähoitoon, jossa ovat mukana myös sulfasalatsiini, hydroksiklorokiini ja prednisoloni. Metotreksaattia tavallisesti käytetään myös biologisten lääkkeiden ja januskinaasin estäjien kanssa.

Reumalääkkeenä metotreksaatista saa sv-erityiskorvauksen (65%).

Annostus

Metotreksaatti otetaan mieluummin yhtenä annoksena viikos-^{sa}. Hoito aloitetaan 7,5 - 10 mg:lla viikossa. Muutaman viikon kuluessa annos nostetaan tavallisesti 15 - 25 mg:aan, mutta pitkäaikaishoidos-^{sa} voi 7,5 - 12,5 mg riittää. Vatsavaivojen tai riittämättömän tehon vuoksi voidaan siirtyä ruiskeiden käyttöön, jolloin annos on tavallisesti 15 - 25 mg viikossa. Hoito voi kestää vuosia. Lasten annos määritellään potilaan koon mukaan.

Lääkkeen ottaminen

Metotreksaatti otetaan runsaan nestemäärän kera. Aterian yhteydessä ottaminen on suositeltavaa. Tabletit on yleensä otettava yhdellä kertaa säännöllisesti samana viikonpäivänä. Viikoittaiset metotreksaattiruiskeet potilas voi yleensä opetella itselleen antamaan.

Haittavaikutukset

Tavallisimmat haittavaikutukset ovat pahoinvointi ja vatsavaivat. Suun limakalvojen tulehtumista, hiustenlähtöä ja ripulia on varsin harvoin. Myös muutokset verisoluissa ovat harvinaisia. Maksaan kohdistuvat haittavaikutukset ovat verraten yleisiä, mutta harvoin vakavia. Niiden ehkäisemiseksi on alkoholin käytössä noudatettava erityistä pidättyväisyyttä.

Vakavana, joskin harvinaisena haittavaikutuksena esiintyy keuhkojen toimintahäiriötä, joka ilmenee ainakin yskänä ja hengenahdistuksena. Tällöin on viipymättä hakeuduttava lääkärin hoitoon, keuhkojen röntgenkuvaus on välttämätön.

Haittavaikutuksia voidaan vähentää foolihappoa nauttimalla. Sitä on useimmissa monivitamiinivalmisteissa. Ellei sellaisen käyttöä ole katsottu riittäväksi, suositellaan otettavaksi 3 – 5 mg foolihappoa 4 – 5 tuntia metotreksaattiannoksen jälkeen tai seuraavana päivänä. Tarvittaessa lääkäri antaa tarkemmat ohjeet foolihapon käytöstä. Foolihapon ottaminen samalla kertaa metotreksaattiannoksen kanssa ei ole suositeltavaa.

Metotreksaattihoito on aiheellista keskeyttää vaikeiden infektiotautien, joskaan ei tavallisen flunssan yhteydessä. Leikkaushoito ei normaalisti edellytä keskeytystä. Vaikka kyseessä on solunsalpaaja, metotreksaatti ei aiheuta hedelmättömyyttä eikä riskiä sairastua syöpäsairauksiin.

Trimetopriimin käyttöä virtsatietulehdusten hoidossa on vältettävä metotreksaattihoidon aikana. Aiemmin on suositeltu, ettei tulehduskipulääkettä otettaisi samoihin aikoihin metotreksaatin kanssa. Näyttää kuitenkin siltä, etteivät metotreksaattihoidon haittavaikutukset lisäänty, vaikka tulehduskipulääkettä käytettäisiin jatkuvasti normaaliin tapaan.

Rokotuksista on syytä huolehtia suositusten mukaisesti, kaikki rokotukset voidaan antaa normaalisti.

Raskaus ja imetys

Koska periaatteessa metotreksaatti voi aiheuttaa sikiövaurioita, ei metotreksaattia saa raskauden aikana käyttää. Perheenisäystä suunniteltaessa on suositeltavaa, että metotreksaatti lopetetaan noin kuusi kuukautta ennen sitä. Yleensä kuitenkin katsotaan, että lyhyempikin varoaika, esimerkiksi kolme kuukautta, on riittävä. Reumasairauksien yhteydessä on runsaasti kokemuksia raskaana olevien hoidosta. Selviä havaintoja metotreksaatin aiheuttamista häiriöistä ei raskauksien tai sikiöiden suhteen ole. Suositukset koskevat myös miehiä, joskaan reumasairauksia hoidettaessa ei ole luultavaa, että metotreksaatti aiheuttaisi mitään ongelmia. Imetyksen aikana metotreksaattia ei pidä käyttää.

Hoidon seuranta

Kolmen ensimmäisen kuukauden aikana otetaan täydellinen verenkuva ja maksan toimintakoe (ALAT) 3 viikkoa, 6 viikkoa ja 12 viikkoa lääkityksen aloittamisesta. Tämän jälkeen seurantakokeet 3 - 6 kuukauden välein. Lasko ja CRP kontrolloidaan tarvittaessa ja vastaanottokäyntien yhteydessä, jolloin lisäksi KREA, AFOS ja virtsakoe. Kontrolliväli riippuu erityisesti maksan toimintakokeiden tuloksista. Hoidon aikana voidaan sallia jonkin verran poikkeavat maksaentsyymien arvot, ASAT ja ALAT pitää kuitenkin olla alle 100. Tarvittaessa hoitoannosta vähennetään.

Koska munuaisten toiminnan heikkeneminen lisää metotreksaattihoidon haittavaikutuksia, suositellaan munuaisten toiminnan tarkkailua (S-Krea) noin kuuden kuukauden välein.

[Lääkehoidon seurantataulukko](#) löytyy Terveyskylän Reumatalon sivuilta.

Päivitetty 2022

